

Jiří

Weinberger

nerovnováha

jiné
povídky

Třicet dva textů Jiřího Weinbergera tvoří velmi rozmanitý soubor. Je to ovšem dáno postojem autora, nikoli tím, že nejstarší z těchto textů vznikl před třiceti lety a deset nejnovějších vloni. Některé povídky jsou docela důkladnými příběhy, jiné jsou spíše anekdotické, najdeme zde i variaci známé pohádky. A zejména tu všude potkáváme sebeironickou reflexi zapomínání, ztracení věcí i kontextů, stárnutí. Knize tak dominuje humor, je to však humor ozvláštněný i temnými tóny, a naopak – skoro každý temný tón má v sobě záblesk grotesky. Vyprávění ze společné pozice outsidera spojuje tento soubor v nerovnovážný, nicméně dobře fungující celek.

Michal Kosák

Jiří Weinberger, absolvent Matematicko-fyzikální fakulty UK, textař, autorsky zaměřený herec a esejista, spoluautor i aktér mnoha literárně-hudebních kabaretů; knižně vydal poezii *Povídá pondělí úterku* (1995), *Ach ty plachty, kde je mám?* (1996), *Na konci chřipky je krásně* (2005), *Kroky po krách* (2006), *Antianalfabeticum* (2010) a prózu *Řekápak smůla? = What bad luck?* (2004). Uspořádal a přeložil výbor z básní *Kdyby Ogden uměl česky – What if Ogden Could Speak Czech* (2006). Je též autorem textů písní k inscenaci *Mýška z brýška* v Divadle v Dlouhé (2007).

Jiří Weinberger je experimentátor. Svým založením, svým pokusem. A je to pěkně významné. Pokus, pokusení, pokusitel. Pokouší se a pokouší – vymyšlením, psaním i přednášením. Jak to třeba vypadá? Nápad, někdy jen slovo nebo věta, zpravidla ovšem situace, náčrt vyprávění. A z toho pokus, pokus to vyprávět, zpřítomňovat.

To ovšem potřebuje posluchače, hosty, diváky, obecnost... Díky tomu a díky pozornosti i odezvě posluchačů se z toho stává příběh a dostává to tvar. A najednou se v tom vyprávění objevují překvapivé události, překvapivé také – a většinou hlavně – pro experimentátora (někdy u toho ani ten posluchač nemusí být, stačí jen představa, jak by asi reagoval).

Bývá to smích, přesněji odstíny smíchu, spontánní vývoj projevu, pochopení, poznání. Sám experimentátor může najednou lépe a přesněji pochopit, o čem jeho vyprávění vlastně je a o čem ještě může být. Když se takové vyprávění a představení naplní a experimentátor má kdy a kde, může si zapsat, co ho překvapilo, co se mu ukázalo. A má-li chuť, může napsat první, druhou i další verzi daného vyprávění. Tu poslední verzi může mít příště – pro jistotu – v kapse. Mít to s sebou, ale ne před sebou, nečíst to, nýbrž zase jen pokoušet a pokoušet se to přítomným – a vlastně s nimi – vyprávět. S ohledem na to, co zůstalo v paměti od minule. V provokaci zrodu se možná „tady a teď“ ukáže opět něco nového.

Potom z toho – i o tom – lze napsat povídku. A tím se otevírá možnost i pro čtenáře téhle knihy. Má-li chuť. Má-li pokusení. Má-li odvahu pokusit se.

I já bych měl chuť zkusit si nejeden nápad Jiřího Weinbergera. Zkusit se v jeho nápadu. Alespoň sám pro sebe, a přitom pěkně nahlas. A naslouchat takto zrozenému překvapení.

Ivan Vyskočil

Jiří Weinberger
Nerovnováha a jiné povídky

Jiří
Weinberger
nerovnováha
jiné
povídky

BARONET
Praha 2011

© Jiří Weinberger, 2011
Typography © Honza Petruželka, 2011
© BARONET, 2011
ISBN 978-80-7384-376-2

Mám pro sebe špatnou zprávu

Mám pro sebe velice špatnou zprávu: Ano, narodil jsem se v minulém století a marnotratně jsem v něm strávil větší část svého života. V tom dávném dávnověku jsem se často hloupě ptal: Proč? Proč věci fungují tak, jak fungují? Proč platí Pythagorova věta? Proč máme příliv, proč odliv? Proč a jak pracuje benzinový motor?

Proč? A proč se ptát proč? Takové otázky přece dávno ztratily význam. Neptáme se: Proč to či ono?, ptáme se: Kolik procent lidí si myslí to, a kolik procent lidí si myslí ono?

Tak třeba to dávno tradované: sání – komprese – výbuch – výfuk, kliková hřídel, spojka atd., až po točící se kola a tření o silnici. Budoucí řidič to kdysi musel chápat. Dnešní řidič to chápat nemusí, a přesto může jet sto osmdesát v autě za milion osm set.

Proč a jak počítá počítač? To už je otázka jen pro pár bláznů. Odpověď jsem i já dávno zapomněl. Nevadí mi to. Doba je dětinská. I mně už postačí dětinské legrácky na úrovni, řekněme, vtipnějších reklam, třeba: MLSÁNÍ – KOMPRESSE – VÝBUCH – VÝFUK, to je přece velmi vtipné! Anebo není? Mám se raději přidržet důstojného EXPOZICE – KOLIZE – KRIZE – KATARZE?

Proč raději dětinsky? Inu, mě už nikdo k ničemu nedonutí! Do současného století přece nepatřím. Kam tedy patřím? Těžko říct. Patřit do století minulého nedává smysl, protože žádné minulé století už není a nebude.

Jenom někdy, a ne moc často, mi hlavou kmitne myšlenka, která dokazuje, že tu dnes přece jen plnohodnotně žiju: ve svém století, na svém místě, ve svém čase. Chodívám takovou

krátkou ulicí, skoro nikdo ji nezná. Ani moc jako ulice nevypadá, protože domy jsou tam jen po jedné straně. Až dneska, po mnoha letech mě napadlo: Jakkak se to tady vlastně jmenuje? Na rohu visí plechová cedule a na ní nápis: Googleova. Tak vida, říkám si, dříve se to asi jmenovalo po nějakém soudruhovi, a teď je to Googleova. Moc hezky to nezní, ale hned je jasné, že Praha není žádná civilizační periferie.

Přijdu blíž, a ona je to Gogolova! Mám z toho radost. Z Gogola i ze svého omylu. Takhle se přece může splést jenom vitální současník! Sláva, patřím sem. Do století, a tedy i do milénia!

A o kus dál málem postavili pomník Michaela Jacksona s delfináriem. Málem, ale nepostavili! To mi dodává další špetku sebevědomí a kuráže! Slyším se, jak v duchu, ale nahlas volám: Ať žije má vlast Globální vesnice! Long live! Long live, má Globice! Long live!

Globální vesnice, to není ledajaká ves! Když se na nějaké ledajaké vsi dva potkají, pozdraví se, zastaví se spolu, předají si nejnovější drby, proč ne? Vždyť je to normální. Kdežto v Globici? Proč by se zdravili? Vždyť se neznají, přestože jsou si navzájem facebookovými přáteli.

Jsme ovšem u nás, v Globici, trochu divní. Se zájmem se dozvídáme o tom, která kniha nebo CD je nejprodávanější, aniž si uvědomujeme, že informací je právě v takové zprávě nejméně. „Tak ono je to nejprodávanější! A já to zrovna čtu! Tak to jsem si vybral správně.“

Je nás tu u nás v té naší Globici už nepřehledně moc. A tak si pro své tuctové životy hledáme vzory: Pán, Hrad, Muž, Stroj, Soudce, Předseda, Nese, Bere, Maže, Peče, Umře. Kdo chce, identifikuje se se vzory. Kdo nechce, identifikuje se s jinými vzory. Nejvíce vzorů je na internetu. Hodně napoví i to, že se tyto vzory liší jen příjmením, jména jsou skoro všechna stejná – www.

Mám pro vás domácí úkol. Zkuste si přeložit do čisté internetštiny sto sedmdesát let starý (a dosud asi nevyřízený) vzkaz: „Prosím vás co nejuctivěji, řekněte v Petrohradě, že tu v tom městečku, že tu v tom městečku žije Petr Ivanovič Bobčinskij. Řekněte, že tu žije. Jen to, že tu žije, že tu v tom městečku, že tu na té a té internetové [www](#) adrese žije Petr Ivanovič Bobčinskij.“

Vzpomínka

Mám tu fotografii ve své nové encyklopedii. Mohu se na ni podívat, ale neudělám to. V paměti mám fotku jako na dlani a na ní, dostatečně zřetelně, asi třicetiletého chlapíka s kulatou tváří. Úsměv, který mu ve tváři hraje, je trochu provinilý a trochu chlípny. Patrně si je obojího vědom. Ostatně, jedno bývá podmíněno druhým.

Nebylo by to nic neobvyklého, kdyby u jeho nohou neležela lidská kostra. Nechal bych se na jeho místě takhle vyfotografovat? A jak bych se při tom tvářil? Je to typ člověka, který má rád legraci? Asi ano. Jako bych ho slyšel, jak si v duchu říká: Pánové – ano, prazvláštní situace – a tady mě v ní máte. Jsem vám k dispozici. Bavme se!

Představuji si, jak bude tenhle chlapík, ještě ani ne v nejlepších letech, stárnout. Zhubne, nebo ztloustne? Ztloustne. Rád si zajde u nich na vsi na žejdlík. Málokdy je hlučný. Umí poslouchat ty, kdo si berou slovo častěji než on. A nudí-li se, nedává to najevo. Nekouří, ale taky moc nesportuje. Pod mikinou se mu hezky, ale už docela zřetelně rysuje vrchlík budoucího přívětivého pivního mozolu. Ale ještě se může bez problémů rozběhnout. Kdyby to muselo být. Však ten, kdo pádí, je čas.

Zanedlouho mu tváře poklesnou, jako když kokr svěsí uši, a jejich barva se z růžové bude proměňovat v šedivou. Pokud nezačne nezřízeně pít – pak by asi vyhrála rudá. Pevná stehna mu zatrofují. Ještě než odejde do důchodu, bude se ulicemi městečka pohybovat na tenkých krátkých nohách, aniž by ovšem jeho vlídný pupek ztratil svou zásadní kulatost. A úsměv na rtech? To nevím, to teď nedohlédnu.

Ostatně, úsměv není anatomická vlastnost. Úsměv možná tak na střídačku: bude, nebude, bude, nebude. Taky nevím, jak vyjde se svou rodinou, jestli ho děti přijdou občas navštívit. Tak proč spekulovat o tom, jestli mu vydrží, nebo nevydrží ten jeho úsměv? Nevím, zda přežije svou ženu, anebo ona jeho. Ani to však není anatomický problém.

Před svou smrtí asi dočista vyhubne. Bodrého člověka, který má jen lehce nadprůměrné IQ, zpravidla neklepne pepka. A tak se asi dožije relativně vysokého věku. Vychrtlý, pohublý, popelavý, dočista vysušený termity svého času. Nechá se zpopelnit, anebo zamíří do hrobu? Bylo by divné, kdyby o tom nepřemýšlel už teď. Rozhodně to zrovna pro něho nebude prašť jako uhoď. Pro něho ne! Je přece potomkem nejstarší známé dynastie. Starý, na kost vyhublý chlap, čím dál podobnější kostře u svých nohou na fotografii, kostře své devět tisíc let mrtvé praprababičky. Dědičný pecivál, jehož rod z téhle vsi devět tisíc let nevytáhl paty. Geneticky, dle shodné DNA, prokazatelný přímý dědic té prastaré, nedávno nalezené lidské kostry. Brácha nás všech.

Etiketa oblékání

Ach ano, ano, ano, ano. Velice často některá vážná příkázání, jak se kam oblékat, nedodržuju. Občas i schválně. Například malý cyklistický batůžek nosím kde kam i tam, kam se to nehodí. A já to uznávám, i když to nerespektuju. Mám v něm, co potřebuju, nemusím věci stále přebalovat, málokdy něco zapomenu, mám volné ruce, a tím i myšlenky, a jestli se má manuální gestikulace někomu nelíbí, ať se s tím nějak vyrovná.

Jsou ovšem předpisy, které porušovat nechci a neporušuju. I když občas, říkám občas, je některý předpis tak pitomý, že ho přece jen nedodržím.

Žít proti předpisům ovšem není mou ctižádostí, a tak bych sem tam nějaký ten připitomělý předpis chtěl změnit, ale to je postup stejně zdoluhavý jako vypouštění rybníka namísto nějakého běžnějšího způsobu záchrany tonoucího člověka.

Podívejme se na jeden z podivných předpisů podrobněji. Jaké se mají v létě nositi střevíce? Věc má několik aspektů: Kožní lékař by byl pro střevíce otevřené, jakmile tomu počasí odpovídá, tj. neprší a není moc zima. Ortoped doporučí raději uzavřené sportovní boty. Odborník na slušné chování se neptá na žádný názor a nazře, jak to má být: „Když už sandále, tak jediň bez ponožek!“ Samozřejmě nejde o nazření metafyzické, nýbrž o nazření do nějaké autoritativní publikace.

Proč? Ptám se já, blbeček, jemuž metafyzické nazření zůstává odepráno, a některých publikací se raději vystríhává. Co když je sucho, ale trochu chladno? Sandále s ponožkami

jsou pak ideální obuv. Co na nich komu vadí, kromě toho, že si kdosi přečetl v knize nějakého pablba, který to četl v knize jiného pablba, že se to absolutně nehodí? Kdo je ten praprapabl, který s tím začal, a proč? Samozřejmě mluvím o běžném chození po městě, na matiné u anglické královny bych si jistě sandále vůbec nevzal, a kdyby přece jen, tak čestné slovo, jedině bez ponožek!